

соціалізації, результативність сімейного виховання буде визначатися тим, наскільки вони (діти) самостійно володіють досвідом людського життя і здатні приймати зміни, що відбуваються в процесі розвитку світової цивілізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева Т. Семейная психология. – Санкт-Петербург, 2005.
2. Белов В.Л. Очерки о народной эстетике. – М.: Молодая гвардия, 1982. – 214с.
3. Кон И.С. Ребенок и общество (Историко-этнографическая перспектива). – М.: Наука, 1988. – 270 с.
4. Крайг Г. Психология развития. – СПб., 2000. – 168с.
5. Макаренко А.С. Книга для родителей. – Мн., 1976. – С.240.
6. Острогорский А.Н. Об отношении семьи к школе // Энциклопедия семейного воспитания и обучения. – СПб., 1900. – Вып. 22. – С.21-28.
7. Реан О.О., Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. – СПб.: Питер, 1999. – 231с.
8. Словарь по педагогике. – М.: ИКЦ “Март”, 2005. – 448с.
9. Словарь по социальной педагогике. – М.: “Академия”, 2002. – 368с.
10. Харчев А.Г. Брак и семья в СССР. – М., 1979.

УДК 37.13.0008

Л.В. Дзюбенко

ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ С. РУСОВОЇ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглянута запропонована С.Русовою методична система розвитку мовлення дітей у зв'язку з пізнанням довкілля, використанням різних видів діяльності та у процесі прилучання до національної культури. Розкривається значення народних казок, українського фольклору та художньої літератури. Доводиться актуальність методології у сучасному дошкільному навчальному закладі.

In the present article it is considered the system of development of language skills in connection by world around knowledge, use of different kinds of activity, and in the course of familiarizing with national culture offered by S.F.Rusova. It is considered the significance of national fairy tales, the Ukrainian folklore and imaginative literature. It is shown the urgency of methodology in a modern kindergarten.

Постановка проблеми. Софію Федорівну Русову можна вважати засновником методики розвитку мовлення та навчання дітей рідної (української) мови в Україні. Вона визначила й описала у своїх працях засоби, методи і прийоми, форми організації навчально-мовленнєвої діяльності та шляхи розвитку мовлення в українському дитячому садку.

На жаль, педагогічні ідеї вченої не знайшли достатнього вивчення та розвитку за радянських часів. І навіть на сьогоднішній день багато методичних ідей та досліджень видатної української вченої чекають на реалізацію в педагогічній практиці.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На сучасному етапі, коли Україна створює свою національну систему дошкільного виховання, педагогічні ідеї та погляди С. Русової знаходять своє втілення та розвиток у працях українських науковців.

На сторінках українських часописів періодично публікувалася низка статей, що висвітлювали педагогічні погляди вченої, лексичну роботу з українського мовлення (А. Богуш, С. Болтинець, В. Вербицький, Г. Дацюк, І. Зайченко, О. Лахтадир, Н. Маліновська) [2: 80].

Заслугує уваги просвітницька діяльність щодо пропаганди педагогічних праць С. Русової у наш час української вченої О.В. Проскури.

У дисертаційному дослідженні Т.А. Садової присвячено окремий параграф аналізу поглядів С. Русової на проблеми розвитку і становлення мовлення та навчання дітей рідної мови.

Найбільш повно в періодичних фахових виданнях розкрито педагогічні погляди С. Русової щодо проблеми розвитку мовлення дітей А. М. Богуш. Автор аналізує вчення С. Русової щодо методологічних засад розвитку і становлення мовлення у дітей, розкриває концептуальні основи навчання дітей рідної мови та місце рідної мови в українському дитячому садку [1: 8].

Окремі аспекти лінгводидактичної спадщини С. Русової розглядалися і в дисертаційному дослідженні О.В. Амацьєвої. Автор визначає місце “драматичного інстинкту”, на який особливу увагу звертала С. Русова, в розвитку виразного мовлення в театральній-ігровій діяльності дошкільників.

Невирішені частини загальної проблеми. В сучасній педагогіці не достатньо вивчені та використовуються в практиці ідеї розвитку мовлення на національному ґрунті.

Метою статті є аналіз педагогічної спадщини відомої вченої С.Ф. Русової у контексті розвитку мовлення дітей з використанням різних видів діяльності та на ґрунті національної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найважливішими засобами розвитку мовлення дітей, з погляду вченої, є: довкілля, мистецтво, художня література, національні свята, український фольклор, грамота драматизація.

Обов'язковою формою навчання рідної мови в громадському дитячому садку, за С. Русовою, мають бути “предметові” та “річові лекції”, що в сучасному розумінні означає “заняття”.

Серед методів навчання дітей рідної мови С. Русова рекомендує використовувати: спостереження, екскурсії, розглядання картин та бесіда за їх змістом, розповідання за малюнками, читання оповідань, переказ художніх творів, заучування віршів, бесіди, ігри – драматизації, вправи та ігри, розповідання казок [2: 40].

Розглянемо докладніше запропоновану автором методичну систему розвитку мовлення дітей. Провідним засобом розвитку мовлення дітей у методичній системі С. Русової є довкілля, необхідність якого вона обґрунтовувала єдністю сенсорного виховання та лінгвістичного розвитку дитини. Щоб дитина заговорила, зазначала вчена, їй потрібно дати матеріал для розмови, тобто у неї повинні бути певні знання про оточуючі предмети, явища природи тощо. З цього приводу С. Русова писала, що потрібно спрямовувати, “напучувати дитину до різних джерел знання, щоб вона безпосередньо з них брала, черпала, що схоче, що її приваблює, складаючи потроху свій власний світогляд”. Спочатку слід пропонувати конкретні знання, але поступово підводити їх до абстрактних понять, які позначати відповідними словами.

Визначаючи довкілля засобом розвитку мовлення, вона водночас підкреслювала необхідність урахувати дитячі інтереси та незвичайну допитливість малят, які стимулюють мовленнєву активність дітей. Педагог помічала, що діти багато запитують про навколишнє. Вони є показником дитячої допитливості, активного пізнавального становлення до довкілля. “У цих запитаннях ціла поезія і природний інтерес”, – писала С. Русова [6: 117].

Ознайомлення з предметами та явищами навколишнього світу, збагачення дітей знаннями, на думку С. Русової, слід здійснювати на основі розвитку органів чуття. Розвинуті органи чуття роблять дитину допитливою, спостережливою, активною в діяльності. Лише на основі відчуттів і сприймань можливе ознайомлення з предметом, формування уявлення про нього і закріплення його в слові. С. Русова зазначала, що “тільки здорові, добре розвинуті чуття дають правдиві відчуття, з яких складаються й правдиві приймання, а з них – правдиві уяви” [6: 65]. Органи чуття, за С. Русовою, дозволяють здійснювати сенсорне виховання, коригувати засвоєння дітьми знань, переконуватися в їх істинності. Сенсорне виховання

вчить дитину не тільки дивитися та слухати абияк, а до всього додивлятися, прислухатися, доторкатися [6: 67].

Отже, сенсорний і мовний розвиток дитини, на думку вченої, повинні здійснюватися в найтіснішій єдності. Тільки зв'язок слова з чіткими, пральними уявленнями забезпечує повноцінний лінгвістичний і розумовий розвиток дітей. С. Русова підкреслювала необхідність пізнання дитиною навколишньої дійсності шляхом використання різних видів діяльності, під час занять, коли до сприймання залучаються всі або більшість органів чуттів: зір, слух, дотик. Дитина в процесі діяльності, спостереження прагне не тільки подивитися на предмет, а й доторкнутися його, понюхати.

Наступним засобом розвитку мовлення дітей, на думку вченої, є ознайомлення дітей з українськими національними традиціями, розвиток у них інтересу до національної культури. В ознайомленні з народознавчим матеріалом вона рекомендувала дотримуватись регіонального підходу, адже прищепити дитині національні риси можна лише орієнтуючись на специфіку природи, географічного розташування, клімату, історії рідного краю на певній території.

Сьогодні в кожному дитячому садку вихователі проводять заняття з українського народознавства, вченими України розроблені й опубліковані варіантні програми з народознавства (А. Богущ, С. Жупанин, Н. Лисенко, Л. Редькіна та ін.). У цих програмах реалізовані регіональний полікультурний принципи народознавчої роботи з дітьми [2: 57].

Серед засобів розвитку мови дітей С. Русова виділяла національні свята, які вона радила організувати з дітьми в дитячому садку. Щоб наблизити дітей до природи, трудового життя народу, варто, на її думку, проводити тематичні епізодичні свята. На святах діти читають вірші, інсценізують казки, співають пісні. Для кожного такого свята, радила педагог, потрібно добирати “коштовний літературно-музичний матеріал – вірші, пісні, оповідання, загадки і т. ін.” [5: 72].

Ефективним засобом розвитку мовлення та навчання рідної мови, за словами С. Русової, є український фольклор, зокрема українська народна творчість. Автор високо оцінювала приказки, прислів'я та загадки, підкреслювала їх значущість у збагаченні українського мовлення дітей чудовими народними зразками, образними виразами, перлинами народної мудрості [3: 51].

Особливе становлення С. Русової було до казки. Відомо, що на початку ХХ ст. було організовано “похід проти казки”, яка начебто відриває дитину від реальності, затьмарює її свідомість фантастичними ідеями. С. Русова пише статтю “В оборону казки”, в якій висловлює своє ставлення до казки. З погляду автора, не можна уявити дитину без казки, “казка й дитина щось таке споріднене, вони так одне з одним зрослися, що якби педагоги не намагалися вигонити казку з дитячої хати, вона таки там пануватиме, бо вона природно відповідає вимогам дитячого розуму [6: 203]. Завдяки казці в дитини виникають почуття симпатії, альтруїзму, перші відчуття правди й неправди, увага й співчуття до людської долі. Автор акцентує увагу на народних казках, зокрема на використанні українських народних казок, казок “що народилися на зорі свідомого життя в простій хаті, серед пантеїстичного зачарованого світогляду” [6: 203].

Наступним засобом розвитку мови дітей у працях С. Русової є художня література, зокрема оповідання і вірші. Софія Федорівна вважала, що сприймання художніх оповідань є активним процесом. Слухаючи одне за одним цікаві оповідання, стверджує автор, дитина глибоко переживає, відчуває всі події і душа її збагачується за цей час такими скарбами і любові до чужих людей, і співчуття до їх долі.

Неабиякий вплив на розвиток поетичного мовлення, поетичного слуху, з погляду С. Русової, здійснюють на дітей кращі поетичні твори українських поетів. Вони збагачують словник дітей образними поетичними висловами, фразами, які дитина вставляє у своє мовлення [4: 54].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, як засвідчує аналіз педагогічної спадщини С.Русової, художня література виступає тим засобом, без якого дитина не може

обійтися кожного дня. Відтак кращі зразки дитячих оповідань українських письменників як класиків, так і сучасних, повинні міцно увійти як у програми, так і в практику сучасних дошкільних закладів. Слушними будуть поради С. Русової щодо впливу художньої літератури на дітей у складанні нових варіантних програм та методик для сучасних дитячих садків.

Ці методичні поради вже сьогодні стали надбанням сучасних дошкільних закладів в Україні: відроджуються українські національні традиції, свята, дітей ознайомлюють з народними оберегами, промислами. Зауважимо, що цим реалізується одна з перших ознак розбудови національного дошкільного закладу в Україні.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці лінгводидактичної моделі розвитку мовлення дітей дошкільного віку у контексті педагогічних ідей Софії Русової.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А.М. Біологічне та соціальне у поглядах С.Ф. Русової на виховання // Дошкільне виховання. – 1996. – № 9. – С. 8-9.
2. Богуш А.М., Маліновська Н.В. Лінгводидактична спадщина Софії Русової у сучасному дошкільному закладі: Монографія. – Одеса: ПНЦ АПН України – СВДМ. П. Черкасов, 2006. – 134 с.
3. Русова С.Ф. Дитячий сад на національному ґрунті // Світло, 1910. – Кн. 3. – С. 44-54.
4. Русова С.Ф. Дошкільне виховання. – Катеринослав, 1918. – 162 с.
5. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. – Просвіта: Львів-Краков-Париж, 1993. – С. 127.
6. Русова Софія. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. Кн.1 / За ред. Є.І. Коваленко; упоряд. І.М. Пінчук. – К.: Либідь, 1997. – 272 с.

УДК 371. 13 (477) "195/200" (045)

Ю.М. Косенко

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ З ПОЗИЦІЇ ІСТОРИКО- ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті визначається сутність системи професійної підготовки педагогічних кадрів дошкільної освіти в Україні з позиції історико-педагогічного дослідження, характеризується її компонентна структура.

In the article is determined the essence of the system of preschool education pedagogical personnel's professional training in Ukraine from position of historic-pedagogical research, it's component structure is characterized.

Постановка проблеми. Система професійної підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів склалася ще за часів Радянського Союзу. У нових умовах розвитку України як незалежної держави, формування вітчизняного освітнього й наукового простору вона зазнала суттєвих змін і потребує подальшого удосконалення, яке унеможлиблюються поза глибоким і всебічним аналізом її становлення і розвитку в попередній історичний період. Адже нове в науці ніколи не буває безапеляційним запереченням старого. Окрім того, узагальнений минулий досвід, його критичний аналіз у контексті нових політичних, економічних, соціокультурних та ідеологічних реалій відкриває нові можливості впливу на сучасні процеси в означеній професійній галузі. Задля цього надзвичайно важливо дослідити й узагальнити досвід організації професійної підготовки педагогічних кадрів дошкільного фаху, що сформувався в Україні з повоєнних часів і дотепер. Важливо виявити не лише загальні тенденції, а й характерні особливості, притаманні цьому процесу впродовж останніх